

הרב חיים מצגר

ירושלים

למה ישבת בין המשפתיים

בשירת דבורה נמצאת פיסקה המתייחסת להתנהגותם של השבטים השונים בשעת המלחמה – השתתפותם או השתמטותם משדה הקרב. בהתבוננות רואים שבפסקה זו משתמשת דבורה בלשונות השאולים מברכת יעקב לבניו.

וכה שרה דבורה:

מְנֵי אֶפְרַיִם שְׂרָשָׁם בְּעַמְלֹק אֲחֵרֶיהָ בְּנִימְיוֹ בְּעַמְמֹיֵךְ מְנֵי מְכִיר יָרְדוּ מְחַקְקִים וּמִזְבוּלָן מוֹשְׁכִים
בְּשִׁבְטֵי סַפֵּר:

וְשָׂרֵי בְיִשְׁשָׁכָר עִם דְּבָרָה וַיִּשְׁשָׁכָר כֵּן בָּרַק בְּעַמְקֵי שְׁלַח בְּרַגְלָיו, בְּפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֻקֵּי
לֵב:

לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמְּשֻׁפְּתִים לְשִׁמְעַי שְׂרָקוֹת עֲדָרִים, לְפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֻקֵּי לֵב:

גְּלָעָד בְּעֵבֶר הִירְדוֹן שָׁכַן וְדָן לָמָּה יְגוּר אֲנִיּוֹת אֲשֶׁר יָשַׁב לְחוּף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכֹּן:

זְבוּלוֹן עִם חֵרֵף נִפְשׁוֹ לְמוֹת וְנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שְׂדֵה: (שופטים ה, יד-יח)

בולטת ההקבלה של הביטוי הנדיר "בין המשפתיים" (פסוק טז), לחבירו הנמצא בברכות יעקב לבניו:

יִשְׁשָׁכָר חֲמֹר גָּרַם רִבְזָ בֵּין הַמְּשֻׁפְּתִים: (בראשית מט, יד)

וכן ההקבלה בין פסוק יז "גלעד בעבר הירדן שכן ודן למה יגור אניות אשר ישב לחוף

ימים ועל מפרציו ישכון", לבין חבירו:

זְבוּלוֹן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִיּוֹת וַיִּרְכְּתוּ עַל צִידוֹ: (בראשית מט, יג)

לאחר שמבחינים בהקבלות הבולטות ניתן להשים לב אף להקבלה פחות בולטת: הביטוי "בעמק שלח ברגליו", מקביל לברכת יעקב:

נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה: (בראשית מט, כא)¹.

¹ שמא אף הביטוי "מני מכיר ירדו מחקקים" מקביל לברכת משה לשבט גד: "כי שם חלקת מחקק ספון" (דברים לג כא). אם ההקבלה האחרונה נכונה יש לציין הופעות נוספות של השורש 'חקק' בשירת דבורה: "לבי לחוקי ישראל" (פסוק ט), "גדלים חקקי לב" (פסוק טו), ומאידך יש לציין כי הפתיחה לשירת דבורה

בראשית מילון 3

ראינו כי קיימת הקבלה כללית בין ברכות השבטים לבין היגדיה של דבורה על השבטים, ומאליה צפה התמיהה: מפני מה אין ההקבלה מושלמת באופן שהדברים המופנים לכל שבט יתאימו לברכתו הפרטית ולא לברכת שבט אחר. הלא לפי ההקבלה הנזכרת ברכת שבט נפתלי מצוטטת כלפי שבט יששכר, ברכת שבט יששכר מצוטטת כלפי שבט ראובן, וברכת שבט זבולון מצוטטת כלפי השבטים גלעד [- מנשה] דן ואשר.

נראה כי תמיהתנו תעמידנו על תכנה הפנימי של תוכחת דבורה לשבטים, שכן בכוונה תחילה 'העבירה' דבורה את הביטויים משבט לשבט.

וכה רומזת דבורה:

ברק משבט נפתלי² נלחם בגבורה בשדה הקרב, ועמו הצטרף שבט יששכר:

”וַיִּשְׁשָׁר בֶּן בָּרַק בְּעֵמֶק שְׁלַח בְּרִגְלָיו” - הרי ששבט יששכר נהג כשבט נפתלי ”אֵילָה שְׁלַחָה”.

לעומת זאת, שבט ראובן השתמט מהמלחמה ומוכיחתו דבורה:

”לָמָּה יִשְׁבֶּת בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים” - הלא שבט יששכר שהתברך בישיבת מנוחה בין המשפתיים בא ונלחם ושולח ברגליו במרחבי העמק [- עמק יזרעאל], ולמה זה נטלת את ברכתו וישבת במנוחה בין המשפתיים.

וממשיכה דבורה:

”גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכַן וְדָן לָמָּה יָגוּר אֲנִיּוֹת אֲשֶׁר יָשַׁב לְחוּף יַמִּים וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכּוּן”, הלא שבט זבולון התברך בברכת ”זְבוּלָן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכּוּן וְהוּא לְחוּף אֲנִיּוֹת וַיִּרְכָּתוּ עַל צִידָן”, ושלושת השבטים הנזכרים נטלו את ברכתו וישבו במנוחה בעבר הירדן ובחוף ימים בריחוק משדה הקרב, ולעומת זאת זבולון עצמו: ”זְבוּלָן עִם חֶרֶף נִפְשׁוּ לַמּוֹת!”.

וכאז כן היום נזכה לנאמר: ”מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ!”.

”ה' בְּצֵאתְךָ מִשְׁעִיר... זֶה סִינַי...” מקבילה לפתיחה של ברכות משה לשבטים: ”ה' מְסִינֵי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ...”.

² שופטים ד, ו